

Nemzeti Társalkodó

KOLOZSVÁRT

14-ik szám.

PÉNTEKEN.

Ápril. 5-én

1

8

4

4.

Tartalom: Guizot (Végzet.) Nagy atyám álma.

GUIZOT.

(Végzet)

Midőn a' Berry herceg meggyilkolása után erőszakos visszahatási mozgalom keletkezék Frankhonban 's a' Decazes ministeriuma megbuktával mind azon férfiak, kik az alkotmányos királyi párt legszilárdabb oszlopi voltak, hivatalukról lemondani kényszerülének, velök együtt Guizot is lemonda. Ez idő óta Martignac ministeriumáig 1828 egész political élete folytonos harc volt Villèle ministeriuma czélzati ellen. A' miért ékesszó-ló baráti a' kamarában viltak, ő, ki még a' követté lehetőség törvényszabta korát nem érte volt el, egy sereg politikai alkalomiratokban pártolá, mellyeket nagy tetszéssel fogadtak. Csak egyről tehetünk most említést, melly 1821ben jelent meg: „az ellenzék és kormány eszközei Frankhon jelen állapotában.” — E' művecske főkép Guizot mint statusember ismerésére nézi fontos, mert abban magyarázatát adja multjának, 's bizonyos tekintetben jóslatát jövődjének. Az ő oppositioja nem mindennapi; megtámadása nem rontó, de építő, lényegileg positiv. Midőn e' szó jog tollából kiesik, bizonyos lehet az olvasó, hogy

attól nem igen messze leend a' kötelesség szó is, és soha sem teszi ujját valamely sebre, hogy egyszersmind gyógyszerét is ne ajánlana. Elvül teszi fel, hogy a' nagy tömegeket csak eszénekkel hozhatni mozgásba; megismeri, hogy Frankhon forradalma örökségeül két political tannal gazdagult, melly a' népfőlség és egyenlőség, és hogy e' tanok a' frank nemzet véribé annyira átmentek, miszerint nem lehet állandósága kormánynak, melly azokra többé kevésbé nem támaszkodik. De aztán megragadja a' két elvet, forgatja és csavarja mindenfelé, bonczolja és vagdalja, 's olly szór-szállhasogató észtan olvasztó kohán eresztí keresztül, hogy ők, az elein vadul viharzók, erőszakosak, most a' munkája végén olly igénytelen, olly szemérmes arczczal jelennek meg, miszerint nagyon is makacs és gyanakodónak kell lenni azon statusfőnek, ki vezérelvei gyanánt nem akarná azokat nyájias készséggel fogadni.

Az alatt, mig szünetnélkül küzdött a' ministeriummal, fejté ki másfelől historiai leczkékben számos hallgatói folytonos tetszése alatt, azon különböző phasisokat, mellyeken a' népképviselési rendszer Európában a' romai birodalom eleste óta áthatolt. De leczkékét félben szakítá a' ministerium, melly a' tanár személyében a' publicistán vőn boszut. — Szegényen, mint föllépett volt a' nyilvános életbe, vonu-

la ismét a' magányba 's nyula most ujból a' tollhoz. Lemondva a' muló napikérdésekkel bajlódásról, nagy historiai munkákkal foglalkozék, mellyeket további bonczolás nélkül dicserni a' biographnak kétségkívül szabad lesz. Mert bár milly keményen megtámadták is őt, mint statusembert, azon érdeme, mellyszerint egyik ő a' mai Frankhon legjelesb történetnyomozói közül, rendületlen áll.

A' Guizot szerény, magános háza ekkép a' tudomány műhelyévé lett vala, midőn a' halál 1827 munkatársát, szeretett nejét elragadá, kinek magasztos észtehetsége 's erkölcsi szilárdsága sokattön arra, hogy őt pályája nehézségei közt vidor életkedvben fentartsa. Valami nagyszerüleg-komoly 's egyszerre még is gyöngéden-megillető azon gyaszos jelenet, midőn e' nő végbucsuját vevé férjétől és fiától, ki nem sokára követé anyját a' sirba. Guizot-né, catholicus vallásban születve, szeretett férje 's gyermeke társaságtól nem akara örökre elszakitva lenni, 's a' halál küszöbén mene át a' protestans hitre; Guizot maga részéről a' haldokló utolsó harczát enyhítendő, hathatós, innepélyes szózáttal ama nagy catholicus hitszónok Bossuet halotti beszédeiből egy igen szép lapot olvasa fel.

Majd nem sokára munkás tagja lett Guizot egy illy nevű társaságnak: Aide toi, le ciel t'aidera (segits magadon 's megsegít az Isten) mellynek célja volt akkor, a' választások függetlenségét a' kormány részéről befolyások ellen minden törvényszerüleg szabados módokon védeni.

Midőn végre 1828 Villèle ministeriuma megbukván, Martignac mérséklettebb cabinetje váltá fel, szabad lön Guizot urnak viszont föllépni azon válogatott ifjuság közé, melly őt azidőben annyi rokonszenvvel környezé. Csakhamar Polignacnak kormányra lépte után, végre mint lisieux-i követ lépett fel a' kamarában, hol azon helységet maiglan képviseli. Ott ama 221 szabadelműekhez csatlakozék, kiknek válaszfelirata a' királyhoz a' kamara első feloszlását, 's midőn e' 221 követ újra mind megválasztatott volna, a' választások törvényellenes megsemmisítését, 's az 1830 jul. 25iki eredménydús rendszabályokat voná maga után, mellyek viszont mint jól tudjuk, azon tüzszikra voltak, melly az idősb bourbon-ággali elégtelenség már régóta 's

mélyen elharapodzott parázsát teljes kitörésre segíté.

Guizot részvéte a' juliusi forralomban közelebből abban állá, miszerint 27én a' követek tiltakozását a' rendszabályok ellen ő szerkeszté. Ezen oklevél sokkal inkább volt tiszteletteljes, mint ellenséges hangon tartva, sőt kifejezésmódjában is conservativ szellemet árul el, melly forradalmat inkább retteg, mint ohajt. A' st. cloudi cabinet e' tiltakozást mérséklettsége daczára is lázasztónak bélyegzé, a' nép ellenben félénknek és soványnak nevezé azt; az események a' népnek adtak igazat.

Midőn Laffitte-nál a' követek szövetkeztében, jul. 29, 1830, minden kedély a' diadal örömeit élvezé, Guizot állott fel elébb, kinek lelke kizárólag a' forradalom rendezése szükségességével vala foglaltos, 's élénk megható szavakban terjeszté elő, mikép egyebek felett egy helyhatósági bizottmány volna alkotandó, melly haladék nélkül a' rend helyreállítása 's fentartásáról gondoskodnék. Jul. 30án e' bizottmánytól ideiglenesen közoktatási ministerré lön nevezve: 31én a' kamarában egy proclamatiót olvasa föl, mellynél fogva az Orleansi herczeg a' királyság fő-segédtitjévé téteték. Munkássága 's rendalkotási ügyessége következtül az akkor leghajosb hivatal a' belügyi ministerséggel bizaték meg ideiglen Guizot, 's az aug. 9 előtti napokban egyszersmind az igazgatási tisztviselők egész személyzetének megújításával 's a' charta vizsgálatával foglalkozék.

A' juliusi forralom utáni első ministerium, melly még a' közlekesülés uralkodása alatt alakult, a' juliusi három napnál tovább nem sokkal tartá. Mert ezen cabinetbeli tagok egymástól messze elütő véleménykülönbségeik, mellyek eleintén az események nagyszerüsége 's a' monarchia fentartásának mindnyájokkal közös érdeke által háttérbe valának tolva, majd ismét kiváltak, midőn az volt a' kérdés, mikép szilárdithatni tartósan az olly hevenyébe véghez vitt munkát. Még erősebb volt a' mozgalom, közelebb még kiindulási pontjához, hogysen már lehetséges volt volna, azt mint némely ministerek akarák, más utra fordítani. A' ministerium conservativ alkreszei 's velök Guizot kénitetének hát azoknak adni helyt, kik szabadabb nézeteket vallának.

De a' Laffitte-cabinet 1831 mart. 13án

feloszolván, a' pillanatig hátranyomott conservativ elem, csak annál erőszakosban lépett elő a' Perier Kázmér személyében. E' minister volt első a' juliusi forralom óta, ki ismét egy tömött parlamentaris többségre támaszkodhaték, melly ha három különböző véfemenyszinezetből állá is, az ügyes és bátor minister-elnök keze alatt egyesen és egymásbavá-gólag működék. E' három párt közül az, melly a' parlamentaris had jobb szárnyát képzé, 's mellynek tagjai jobbadán az 1830 előtti kamara alkotványos-királyi, mérséklettebb követei valának, Guizot, e' hajthatlan conservativ gondolkozású férfi, vezérlete alatt állá. Perier Kázmér cholera-ban elhalván, e' Guizot-pártnak a' Thiers vezetése alatti bal centrum pártjávali egyesítése által létesíteték az 1832 octob. 11ki cabinet, mellynek vezérelvei kevés módosítással a' Perier ministeriumával az-önegyek valának.

Ezen cabinet tényeire a' tanácsban szint-ugy, mint a' kamarai szöszéken folytonos, gyakran uralkodó befolyással vala Guizot ur. Mint közoktatási minister egy az elemi tanítást illető jeles törvény által, szerze magának maradandó hirt. Az újabb frank történet nem sok illy dicsérendő művet mutathat fel. A' népnevelés sürgetőségét ugyan mint elvet már az 1789i alkotó gyűlés elismerte volt; de megtestesítése a' kimondott ígének a' következett vizályok mián mindig gátolva lön, ugy hogy csak a' Guizot-ministerium alatt válhata az elv tényleges igazsággá. Tizen-egyezer község, azaz: mintegy negyedrésze Frankhonnak, eddigelé az intézvények legjobbját, egy becsületes ember és jó statuspolgár fölnevelésére elmulthatlan elemiskolát, többé kevésbé, sőt némelye csaknem egészen, nélkülözé. Ha mind egybeszednék az utasítványokat, mellyeket Guizot ez alkalommal a' külön igazgatási-tanítási-és lelkészi hatóságokhoz intézett 's mellyeket a' legkisebb részletekig behatólag, mind egyiránt remek szabatosság 's eszmedús világosság jellemez, a' legérdekeseb és hasznosb könyveknek egyikét nyernök. Legjelesb e' munkák közt kétségkivül azon körlevél, mellyet Guizot a' frankhoni községek elemi tanítóihoz intézett. Mélyen beható, ékesenszóló, majd költészinék nevezhető eszmetartalmas stylusban rajzolja a' minister az iskolatanító kötelességeinek szentségét 's fontosságát; midőn ő, a' minister, el-

érzékenyítő nyájassággal nyújtja kezét a' szegény falusi mesternek, 's mutogatja neki, mikép a' társaság által ráruházott magos hivatas kötelességszerű, 's lelkisméretes teljesítése által szintannyit tesz hona javára és dicsére, mint maga a' minister fénypolczán, a' szegény elemitanítót szinte barátjává, collegájává teszi.

Immár e' csaknem patriarchalis nyájasságu és szelidségű nyilatkozványokat vessük össze Guizotnak a' forradalmi lázongások elleni irgalmatlan megtámadásával; halljuk most őt, midőn a' szöszékből alá a' legindulatosb kifejezésekben rohanja meg a' juliusi forralom „függelékét“; aztán képzeljük ugyan azon férfiat, midőn nevének halálos ágyán Bossuet-t olvassa, vagy stoikusí öntagadással az első maroknyi földet tulajdon fiának sírjába hányja: 's nem lehet meg nem vallanunk, hogy e' férfiú személyisége valami szokatlan-sajatos, hatalmason megragadó 's tiszteletparancsoló jellemmel bír. Benne föllelhető Luther fölforró heve 's Melanchton kenetteljes szelidsége, Fernelon szende szívjósága 's Richelieu hajthatlan szigora.

E' szigor azonban nemcsak, mint sok más statusembernél, csupán politica végett föllött szerep, de az ő egész lényének főeleme, legvalóbb szívtulajdona. Éppen e' komoly, erkölcsi-vallásos irány, ez érzelmi puritanismus az, melly Guizotból egy fegyhetlen magány-jellemet 's egy tisztelésre felhívó országosembert csinála. Azért is talált ő mind azon országokban, hol erkölcostisztaságot 's elvhüséget magos statusférfiaktól is megvárnak, olly meleg elismerést. Azért van, hogy még a' világ legaristocratább pemessége, az angol túltorypárt is a' polgárszületésű Guizot iránt kitüntető becsüléssel viseltetett. Azért üdvözlé őt tetszéssel Némethon is a' tárcza átvétekor, mert szigoru erkölcsösségében inkább még, mint conservativ kormányvelében kezességet láta, miszerént a' frank nemzet a' népek jogát tisztelni 's így az idegen függetlenség becsülését vel a' magáét is épségben tartani tudandja.

Olvasóink tán csodálkozni fognak az úg-ráson, mellyel egyszerre Guizot első ministeriumából, azaz: 1832 évből a' jelenbe jutánk, 's kérdeni fogják, valljon hát a' közbeneső történetek, t. i. a' Thiers-Guizot-i ministerium feloslása, a' Molé ministeriuma, 's Guizot ellenzéki állása, 's amaz elleni coalitio, aztán a' Guizot követsége Londonban, végül

a' Thiers-i ministerium megbukta, 's a' mostani Soult-Guizotinak szerkezése nem volna-e méltók körülményesb előadásra. Mire felelnünk kell: igen is ez események Frankhonra 's status-fejlődési történetére nagyon fontosak; de a' biographiára 's különösen a' mi hősrünk jellemzésére nézve annyiban csekélyebb jelentőséggel látszanak birni, mert az ő elvei mind ez eseményekben valamelly új, az olvasónak eddig fel nem tűnt oldalról nem jelentkeztek. 'S ugy hisszük, ellent kell mondanunk azoknak, kik Guizot urat politikai ingékony-sággal vádolják, midőn politikai éltének egész története csak egy vezérelv valósítása. E' megkülönböztető jellemvonás,—melly politikai teljes pályáján, ugy első mint második ellenzék alatt, mind előbbi mind mostani minister-ségében az elfogulatlan szemlélőnek tisztán feltűnő,—azon szilárdlélekkel ápolt 's öntermészte legbelsejéből fakadott meggyőződés, miszerént a' kormányt erősíteni 's védeni mulhatlanul szükséges. Vélekedése szerint ugyan is Frankhonban, hol a' szabadság elve a' két revolutio nagy diadalmait kivivta, semmitől sem tarthatni inkább, mint ezen elvvel visszaéléstől; mint szintén az a' nézete, hogy jelenen az álladalmi rendes életre megkívántató kellékek közt Frankhonban gyengébb a' kormányhatalom eleme. Azért törekvék Guizot minduntalan, ugy az ellenzék padain, mint az ország kormányán, a' status ezen két emel-sője közti súlyegyenlet az erők lehető legaranyosb felosztása által helyreállítani. A' mely indokból ő ma conservativ minister, ugyan annak köszönék a' restauratio alatt kiadott ellenzéki röpiratai is létüket. Midőn a' korszak hatalmasai, mert Guizot 's több rokonérzelműek jóindulatu tanácsira nem hallgátának, megbuktak volna, ismét az volt Guizot legelső törekvése, mikép a' rend, a' statushatalom elvét megmentse, újrafelállítsa, 's lassanként abba az utba térítse, mellyre azt a' juliusi forradalom előtt akarta volt vezetni.

Bezárólag kísérsük meg Guizot-t többi oldalairól is pár szóval jelzeni, 's egész jelleme végösszegét fölmutatni. A' magányos ember erénye 's erkölcsztisztasága soha sem volt megtámadva. Következő hely egyik legmérge-sb politikai ellenének iratából erre a' legjogosabb bizonyosság. Cormenin (Timon) a' parlamentaris szónokok feletti tanulmányiban ekkép rajzolja őt: „Guizot ur szilárd szeplőtelen jelle-

mű és teljes élete 's érzelmei magos erkölcsössége tekintetéből minden becsületes ember tiszteletét megérdemli!

Guizot mint író stylusánál fogva ezerek közt is kiismerhető. Midőn egyszer a' tollat kezébe veszi, halad ő akkor szilárd, elhatározott léptekkel egyenesen a' cél felé, noha nem éppen bizonyos stylusbeli feszes-ség nélkül. Eszméjének kül héja, mivel némi előszere-tettel viseltetik elvont fogalmak iránt, olykor valamennyire homályos; de magok az eszmék belső világosságuknál fogva mindég tisztán fénylenek keresztül.

Mint történetíró a' frank tudományosság legderékabb képviselői közé tartozik. Thierry, Sismondi és Barante mellett ő tett legtöbbet arra, hogy Frankhonban egy olly historiai iskola létesült, melly a' mult iránt igazságos, elfogulatlan méltánnyalattal viseltetik, 's nem a' jelen mérlegét alkalmazta elmúlt századok tü-neményire.

Guizot, a' szónok, tagjártatásaiban nemes és szilárd. Bár termete kicsin és karcsu, magatartása és megjelenésében még is magos és büszke. Szava megható 's hangos; beszéde, legyen bár nyugott vagy heves, mindég tiszta és szűz; több hatálylyal mint kellemmel bíró; inkább győzi meg az értelmet, mint magával ragadja a' szívet. Midőn szószerkre lép Guizot, akkor ellen és barát elcsendesül 's fülelni kezd mindenki; nincs többé láрма, cseve-gés, gyengén köhintenek és senki sem bölint.

A' legkitűnőbb vonás Guizot jellemében a' vaskemény akarat-erő, 's hajthatatlan kitar-tás. Halálos ellensége ő mindennek, mi rendetlenségnek látszik, 's legrosszabb esetben té-tova nélkül inkább vetné magát a' zsarnok-ság karjaiba, mellyet nem szeret, hogy sem a' fejtelenség igáját tűrné, mellyet halálból gyűlöl. Ez az miért őt annyi dicséri és annyi gyalazza.

(Gal. d. Zeit).

Nagy-atyám álma.

(Knowles I. S. után angolból.)

„Nem, Rikárd! atyám házat áldása nélk-ül soha el nem hagynám, ha csak azért is, mert ő atyám. Rikárd, a' parancsolat erős: „Tiszteljed atyádat és anyádat“ ugy-mond az feltételetlenül. Átalánosan és nem feltételesen kötelez bennünket. Lehetnek esetek, mikor

a' gyermeki kötelesség meggyengül — tán fel is bomlik — de az én esetem nem olyan. Az isten tisztelete az első. A' szülék lehetnek gonoszak 's gonoszsgát kívánhatnak. Lehetnek illy esetek, de az én esetem nem ilyen. Atyám, mint tudod a' kegyesség példánya, szünetlen, szakadatlan, 's egész buzgósággal mindig csak teremtem és megváltóm iránti félelemre és szeretetre intett. Arról hogy vannak még iránta is kötelességeim ha szólt valaha, de ritkán. Most már értem hogy mindezek, amaz egyetlen nagyba foglalvák — habár azt nem is vettem mindég észre — atyámat egész szivemből, lelkemből és minden erőmből szerettem és tiszteltem. Rikárd, míg atyám él, akaratja ellen nőd soha sem leszek."

„De hátha így soha sem lehetünk egymáséi.“

„Ki magát amarra eltökélte, annak erre is készen kell lennie.“

„S te elhordozhatnád-e ezt? Vagy tán azt sem bánnád, ha más karjaiban látnál?“

A' gyönyörű lány egy két pillanatig keményen néze kedvese szeme közé, búsan mostolyga 's fejét rázá.

„Ha atyád kényszerít más neje léssze-e?“

„Nem“ felele rögtön és röviden.

„Nos mi a' különbség? Hiszen szintugy lehetnél másé is! Akkor sem lennél kevésbé enyém, mint leendesz bihatóleg így!“

„E' nem szerelem!“ — felkiáltott Rikárd, egy cseppnyi sincs benne azon búbájból! azon egyetlen, mindent elnyelő gondolatból! azon ragaszkodásból, melly minden más kötelekeket megszakaszt! Hol a' kötelesség országol, ott a' szerelm egyetlen szóhoz is alig juthat — és így van itt. Az atyai előítélet megsemmisíti a' kedves követeléseit, ki a' megtagadások, akadályok és bántalmak daczára is hű és állhatatos marada! Szerettetem, 's még is egy szintannyira epesztő szenvedély martalékja legyek, mintha szerelmem viszánozva sem volna? Nem reménytelenség-e ez? Atyád áldása nélkül nóm nem akarsz lenni; ő meg nem egyezik benne — kijelenté hogy soha sem fog! Engem soha be nem teljesedendő vágyak emésztenek! Te tudod, eltűröd, sőt még azt is mondod hogy szeretsz! Lottí, te csalódotl — te csak játszol velem — te nem szeretsz!“

A' lány egy szót sem felelt, csak viszont fel szemébe nézett. Arczán könyük özönlének — Rikárd keblére ragadá — ő nem ellenkezett. 'S lecsokolni engedé szerelme néma

's még is ékesszóoló tanuit. Az ifju szenvedélyesen kért bocsánatot — meg is nyéré azon gyönyörű ajkáról mellyeket nyiltszívuileg nyujtának az övéi elébe.

Egy darabig csend lön: végre magát karjaiból gyöngéden kifejtven 's egy szelid feddő pillanatot vetven rá —

„Rikárd“ — így szólt a' lány — „mint kényszerít rá, hogy most tán századikszor szemembe mondjam, hogy mind ezt csak egyedül magadnak köszönheted. Ha állhatatos valál mint én, most már nőd lennék. Atyám egyszer megegyezett volt viszonyunkban; 's mihent teljes korra jutál össze kell vala kelünk; de te Dublinbamentél 's feledtél!“

„Soha!“ közbe szóla Rikárd.

„Elfeledtél, igen elfeledtél,“ folytató a' gyönyörű lány 's könnyei újból megáradának! „Mi köze lehetne a' szerelmnek a' pazér-lással? Rám emlékezve, járhattál volna-e azon feslett körökbe, hol töltél e' városbani szerencsétlen mulatásod alatt éjet napot? Megtudtam volna-e álmodni is hogy arról ki gyermekkoromtól fogva szivemet birta, Rikárdomról ezt kell hallanom; — képzeltem volna-e róla valaha azon hirt, hogy egy éjszakán mint a' másikon megszokott ittasodni — hogy szabadságát okos valóhoz legkevésbé illő szenvedély kielégítésére fogja szüntelen fordítani, kivéve mikor kicsapongásai erőt véve rajta magával nem birva 's világügyébe sem tudva vitetik szállására? Ne hibáztasd, oh ne hibáztasd Rikárd, atyámat, ki egyetlen gyermekét szeretve nem akarja azon férfu gondviselésére bizoni, ki annak, hogy en magára miképen tud gondot-viselni, olly rossz próbáját adta, 's a' ki hazatérte óta is, hol ő még nem szokott volt mértéktelenkedni, olly gyakran bebizonyítá, mennyire merült azon vétekbe, mellytől, mint mondják, ha egyszer megszokott valaki, ritkán vagy éppen soha sem szabadulhat meg.“

„Ezt atyádnak köszönhedd, — vizonzá Rikárd — „szeretve ápolt reményeimben megcsalódom mit miveljek? Megörüljek, vagy elfojtsam, lerázzam azon kinokat, mellyek ha nem enyhítném eszemet vennék? Midőn atyád ajtaja előttem be van zárva, midőn éjszakánként lázosan járok alá 's fel az utcán, szobád világát szemlélve, mellyben te vagy, de a' mellybe nekem lábomat be nem szabad tennem, a' mellyben mulatozol atyád vendégei-

vel—kik közül néhányan tán figyelmedet törekednek magokra vonni 's szivedben irántok érdeket költeni—mit tehetek én akkor marczangolt kebellem 's szédelő agygyal, mint azt hogy elfusztom gondolatimat 's velök elhordozhatlan kínaimat? Így lenne-e ez ha ügyeink most is úgy állának mint dublini szerencsétlen utam előtt? Mert magam megadom róla hogy szerencsétlen volt. Nem, oldalad mellett ülnék gyönyörű vonásaidat éldelve, 's mennyei zengzetű hangodat iva; boldog, boldog, oh sokkal boldogabb lennék mint csak egyetlen kívánságom is maradhatna, melly áldott jelenemet túlszárnyalná! A' pohár vagy a' vig társak elcsalhatnának-e onnan? Oh Istenem! atyád csak megmentésedről gondolkodik 's feledi hogy azáltal tán semmivé tehet engem, 's ha szeretsz, téged is velem együtt. Azon szokást mellyet még most könnyen le lehetne küzdeni bennem, kiüríthatná teszi, mert folytatására szüntelen okot ad! 'S utójára is az egyetlen vétkem; mert isten tudja, hogy irántadi hűségemtől kicsapongásaim legvadabb pillanataiban sem tántorodtam, avagy csak gondoltam is eltántorodni, hanem oh Lotti, mindég az valék rád nézt, a' mit kívántam hogy te légy reám nézt."

A' lány kezét ragadá 's forró szeretettel szorítá meg, arczát vállaira hajtá 's ott hagyá, így állott mellette míg karcsu derekát Rikárd karja köríté.

Lotti a' legtökélyesb női alak vala nem kevésbé kecses arczcal, vakító fehér bőrrel, ragyogó setét barna szemekkel, 's buja növesű gesztenyeszin hajjal. Hozzá hasonlót ritkán, nála különbet pedig soha sem láttam; 's a' mi még ritkább, kellemeihez hasonló szíve és lelke volt.

„E' több mint sem gyarló ember elhordozhatná!“—felkiálta az ifju, hirtelen eltávozva tőle 's homlokára sujtva.—E' több mintsem gyarló ember elhordozhatná! sajátját nem bírhatni! A' százezer font igazi örököse, tulajdonából egy fillérhez sem nyulhat!—örökségi jogát kétségbe hozták! Előtte bővség, kéj, 's fény terül, ő maga pedig rongyaiban éhel haldoklik! Háza, szántóföldjei, kincsei, mind birői zár alatt vannak! neki mint koldusnak kell elpusztulnia, pedig ha sajátját kezébe adnák leggazdagabb ember lenne az országban! Nem csoda ha megőrül; de mi az ő nyomorusága az enyémhez képest? Van-e

ahoz fogható vagy mint a' melly bennünket a' szeretett nő birtoka után epezt, kivált ha az szintolly erényes, mint kecses? Mi imádoztainkért még akkor is minden áldozatokra készek vagyunk, midőn vágyaink tárgya, külső kecséin kívül tán nem is érdemes rá. Hát még mikor tudod hogy egy tiszta, nemes lelkű 's még e' kívül gyöngéd nőt, ki szívéből, lelkéből tiéd, irgalmatlanul szakasztanak el tőled, azt kérdem, mennyen és földön mindazon nyomoruságok közt, mellyek alatt nyög az emberiség, van-e egyetlen is e' szenvedéssel felérhető?“

Felindulásában, mellyel ezeket szólá, inkább örülthöz mint tiszta eszű emberhez hasonlított.

„Rikárd, itt az idő el kell válnom tőled.“

„Mikor találkozunk közelebből.“

„Találkozunk!“—viszhangzá a' lány.—„Mi haszna találkozásunknak, ha beszélgetésünk mindég kétségbeesésbe leveretésbe végződik? Ha te csak egy kissé tudnál magadon uralkodni, mennyi szenvedéstől menekednél 's mennyivel kevesebbet háritnál reám? Rikárd te nem szeretsz úgy, mint én. Tudva hogy szerelmed enyém, összekelésünk jelen akadályait eltudom tűrni. Rikárd, nem bizol-e istenbe? Nem ő küldé ránk e' nyomort, 's nem alázatossággal tartozunk-e azt elhordozni? Ha élünk előbb hátrább eljön az idő, mellyben férj és nő lehetünk. Rikárd, atyám élteének estéjén áll, hadd menjen le napja békében. Engedelmességemet csak élteében követeli. 'S ha egyszer magam asszonya leszek, ki tartóztathat el tőled? Most el kell válnunk.“

„Mikor találkozunk közelebből?“ kérdé Rikárd.

„A' jövő csötörtökön,“ felelt a' lány rövid habozás után.

„Illyen tájt?“

„Illyen tájt.“

Rikárd a' lányt keblére ragadá, vagy két pillanatig ott tartá—elbocsátá és elválnának.

Midőn Rikárd menthetetlen hibája által kedves atyját maga ellen haragitá, Lotti csak az egyet kötötte ki, hogy azon férfit, kit egykoron szülője megegyezéséből jegyesének tekintett, olykor olykor láthassa. A' szerelmések hát, nem titokban találkoznak. Az öreg „vető“-ja csak életére volt kiterjesztve. Mig a' tartott, addig a' kötelességnek eleget akart

tenni. Midőn a' halál feloldja kötelességei alól, akkorra leányának szabad akaratot hagyott. Nem akará reményeit végképe semmivé tenni — féltette érzékeny gyermekét — bizott az időbe 's abba hogy Rikhárd gyászos szenvedélye jobban kifejlődve, megmenti leányát e szövetségtől, mellyből rá nézt sem becsületet sem boldogságot nem remélett.

Lotti haza érkezve mihelyt a' nappali szoba ajtaját kinyitá bácsija, egy száz tonna terhű kereskedőhajó kapitánya, karjaiban találá magát. Lotti, ki bácsija nagy kegyencze volt, szivéből örült hogy láthatá — bárha a' kapitány unokahugának már nem egy példával bizonyította volt be, mennyire a' semmire sem hajtó makacsságig állhatatos tudott lenni a' mellett mit egyszer fejébe vett. Éppen most érkezett meg egy nagyon ifju kapitány pajtásával, ki az árbocz mellől, hihetlen gyorsasággal a' fedleztet urává küzdötte fel magát.

Ezen ifju maga ohajta a' hajósi kar minden fokozatján által menni; különben pénze és családja rövidebb útat is nyithattak volna neki a' kormányzás felé; de ő becsületbeli dolognak tartá köz matrózságon kezdeni, 's ugy is tön. Külsője rendkívül maga ajánló vala, arcza pedig tálentommal, lélekkel és értelemmel élénk. Mindenki szerette, a' Lotti bácsija pedig mindenek felett. A' Lotti körüli magaviselete, már utóbbi utja előtt is feltűnő volt: de a' leány reá legkisebb ügyet sem látszott vetni, 's még is e körülményeket tudá, első pillanatra láthatá, hogy vissza érkezével előbbi törekvéseit meg szándékszik ujtani.

Lotti előtt minden annyira tisztán állott, hogy töstént elhatárzá, mihelyt az illedelem engedí, szobájába visszavonulni; a' vacsorát alig várva végig, gyöngéledést színlelve szobájába ment. Az ifju hajós a' lány példáját követé 's a' két testvér magára marada.

Ugy hiszem nincs is miért emlitem, hogy a' bácsi ifju barátja kívánságát pártolta. Lotti atyjával a' beszédet rögtön e' tárgyra fordítá; az öreg nem is volt idegen tőle. A' prokat és contra-kat megvitatták. Abban közösen megegyeztek hogy a' dolgok jelen állásában nagyon ohajtott lenne, de a' kényszerítés kérdésen kivüli. Az öreg gyermeke hajlomán soha sem akart erőszakot tenni — az igazat megvallva, hasztalan is próbálta volna.

„De tán csak nem akarod, hogy éltét e'

bódultságának áldozza fel?“ — riada béketürést veszve a' hajós. — „A' lány miolta nem látam ugy megveszett, hogy ha az utcán találom, elmegyek mellette a' nélkül hogy ráismernék! A' szó teljes értelmében szárad ki a' világból! Megegyezéset visszavonád azon ifjuval szövetségétől, kivel mint mondod, olykor olykor még találkozást engedsz neki, 's így oly szenvedélyt táplálsz, mellynek legalább több évekig reménytelennek kell lennie. Anti bátya, e' merő határozottlanság; így sem egyiket sem másikat nem teszed. Szegülj már egyszer eltökélve a' szövetség ellen. Mondd meg neki hogy már férjet is választottál számára, 's hogy az én barátom az.“

„János!“ — felelt az atya — „ha te megölnéd húgodat, nekem egy csepp kedvem sincs megölni lányomat.“

„Am te lásd,“ — mond a' hajós: és a' testvérek kezét szoritának és feküdni mentek.

A' szürke reg pompás nappá derült — az idő most napfényes majd fellegetes de általában meleg és szeles volt. Reggelire a' bácsi, az öreg és Lotti jöttek össze. Az előbbi reggel hat órától fogva kün volt 's csak most érkezék haza.

„Milyen felséges hajókázó idő van! Lottinak nem lenne-e kedve egyet hajókázni? Tulajdonosa kis hajója szolgálatjokra készen áll. Kinsal körül egy kis csapongás felséges lenne, mert a' szél derék.“

Lotti érzé hogy bácsija kegyét, barátja iránti kitünő hidegsége által némileg kockárra tette volt; azért nem igen vala hajlandó most is ellene szegülni, kivált mivel mint látszék az egészét csak az ő kedvtöltéseért tervelé.

„Jó, elmegy.“

Azonban csak most ötlött eszébe, hogy hihetőleg az ifju kapitány is velök lesz. 'S midőn a' part felé mentökben még fele utja előtt a' kapitány velök szembe jöve, Lotti nem kissé le vala veretve.

„Kész van-e minden?“ kérdé a' bácsi.

„Minden kész“ felelt az ifju.

„Fogd karját Lotti, mig én ide betérek valamiért mit elfeledtem volt.“

'S a' következő pillanatban Lotti imádója karján csüggött.

„Ha Rikhard meglátná!“

Lotti remegve tekintett az utca másik olda-

lára. 'S ott Rikárd állott mozdulatlan szemét rá 's gyűkölt társára szegezve.

„Mi tavó legyen most?”

Karját félig kiszabadítá, de legott visszahúzták. Megindult az utczán keresztül; társa figyelmezteté hogy nem jó felé megy. A' lány magán kívül vala, eltökélé magát — de maga sem tudá mire!

„Siessünk!” kiáltá bácsija, ki éppen most éré utól őket — „Az apályt meg kell előzünk, v a g y s o b a s e m é r k e z ű n k l e a' m a g a i d e j é b e n .“

Másik karját legott a' magáéba rántá: két vagy három minuta alatt a' parton voltak — Lottit csolnakba tevék melly készen állott őket Corkig leviendő, hol a' kis hajó várt rájuk. Az evezők dolgozni kezdtek. A' partot gyorsan hátuk megett hagyák — véle a' rajta álló Rikárdot, ki mellére szoritott karjaival 's rajtok csüngő szemével a' szemrehányás, méreg és elkeseredés élő képe volt.

Lotti bárorsága hanyatlott, szemei, minden erőködései daczára is könnyekkel, minden pillanatban kicsordulandókkal tölték meg.

„Mi bajod leány?”

Ő nem felelt — nem mert nyilatkozni — nem szólhatott, toroka göresösön szorult össze.

„Lotti visszamenjünk-e?”

„Nem, Sir; már késő.”

'S érzései rohamainak többé ellent nem állhatott, hanem sirva fakadt 's hosszason és keservesen zokogott.

„Esőben megáll a' szél,” dönnyögé a' kapitány magában.

Ezen és a' következő nap a' hajókázók-nak semmi hira sem hallott. Az ezutáni estéjére Lotti kedvesének találkozást ígért volt.

Az est eljött, de Lottit nem hozá! Rikárd borzasztóan szenvedett. Atyjához izent, tudakozódott utána.

Még nem érkezett haza — a' közelebb mult huszonnégy óra alatt minden pillanatban várták. Hosszas kimaradását nem tudják mire vélni.

Györgyutczában egy korcsoma állott, azon idő tájt a' városi fiatalság itt szokta volt az estvét tölteni. Rikárd itt igen is gyakori vendég vala, de a' közelebbi két nap alatt egészen kimaradt, most azonban ide jöve. Barátságosan köszönték, de egyszermind olly formán, miből észrevév hogy szánakozásuk tárgya. Egy székre veté magát 's most egyikre

majd másakra tekinté. Végre egy a' társaságból megszólítá.

„Rikárd!” — monda ez, — „mi tudjuk az egész dolog állását. A' vén Jankó — így hívták közönségesen a' Lotti bácsiját — téged kijátsozott. Cselédje a' Tomkins pinczérjének, ki vele a' hajóban volt, egy pohár borra mindent megbeszél. Ő 's az ifju kapitány e' kirándulását a' végre tervezték volt, hogy az ifju hajósnak alkalmat adjanak kedvesed kegyébe juthatni — igen, azon reménnyel indultak neki, hogy bácsija és kedvese közös törekvéseinek engedve, Lottit mint a' kapitány aráját hozzák vissza Corkba.”

Rikárd felszökött 's a' beszélőre bámult.

„Igaz biz az” — folytató egy másik, — „magától a' pinczértől is meghallhatod, 's az igazat megvallva volt is eszök. Mert a' hajó fedlezeténél, mellyen reggel, délbe, este, akaratjok ellen is, szünetlen együtt kell lenniük, nincs alkalmasabb hely a' széptevésre. De fiu, még azért soh'se ess kétségbe. Ha kedvesed méltó rád, nincs okod miért féltetni, ha mindjárt Indiákra vitték volna is, ha pedig nem, jobb most elvesztened, mint ezután. Egyszer magam is szerettem, 's ilyen alkalommal mindég eszembe jut. Mihelyt arról meggyőződhetem, hogy szerelmem tárgya nem volt méltó rám, magammal a' vesztés miatt könnyen kibékültem. Ha lánykád csak kaczerkodott veled, tégy te is így. Ha szivét elidegenithetik tőled, nem méltó rá hogy megtartsd. Jer Rikárd, vidulj fel fiu! Rég nem punesoztunk együtt — ez a' valóságos társas ital, melly a' vigtársakat egy csomóba gyűjti!”

Rikárdban a' lélek megvala halva — a' punesos pohárban keresett ujat. A' hathatósital eleinte annyi változást sem tett rajta mintha vizet ivott volna — de csak hamar hevülni kezdett, 's hevülése mind inkább inkább növekedett, mig nem végre kedvre fortyant, azon örjögő kedvre, melly ha egyszer az emberen erőt vesz, az okosságot semmivé teszi. Egymásután ürült a' sok pohár, 's utójjára Rikárd teljesen megrészedve összerogyott és magán kívül vitetett haza.

Két, az iszásokok nyelve szerint, rendkívül erős fejű barátja vezette. Midőn éppen házihoz értek, belőle egy köpenybe burkolt nőalak jött ki. Mint mellette elmenének egy kissé megállott, terhökét szoroson vizsgálta, 's az irtózás és fájdalom félig elfojtott sikoltásával, elsietett.

(Folytatása következik.)